

альтруїзм як соціально значуща якість формується у конкретній діяльності молодшого підлітка, яка в межах реалізації соціального проекту буде не лише наповнена соціальним змістом, а й здійснюватиметься цілеспрямовано та ґрунтуватиметься на педагогічно доцільних засадах. Разом із тим, реалізація учнями добродійного соціального проекту сприяє появі в їхньому соціальному досвіді, висловлюючись мовою І. Д. Беха, “вчинків ускладненої психологічної побудови, коли суб’єкт для досягнення результату застосовує побічну дію, підпорядковану безпосередній меті” [3, с. 728]. Саме тому ми спонукали молодших підлітків до ініціювання та розроблення добродійного соціального проекту, спрямованого на вирішення актуальної соціальної проблеми, іманентної для місця їх проживання.

Можна зробити результуючий висновок, що окреслення архітекτονіки альтруїзму особистості є тією основою, що дала змогу сконструювати комплекс соціально-педагогічного впливу на молодшого підлітка з метою формування у нього такої соціально значущої якості, як альтруїзм.

Література

1. Алексеенко Т. Ф. Соціальні благодійні проекти як форма соціально-ціннісної діяльності учнівської молоді / Т. Ф. Алексеенко // Добро починається з тебе : збірник благодійних проектів учасників Другого всеукраїнського конкурсу “Добро починається з тебе”. – К. : Генеза, 2010. – 84 с.
2. Алексеенко Т. Ф. Теоретико-методологічні основи формування соціально-значущих якостей особистості у груповій добродійній діяльності / Т. Ф. Алексеенко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винченка, 2012. – Вип. 16, кн. 1. – С. 9–16.
3. Бех І. Д. Виховання особистості : [підруч.] / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
4. Насиновская Е. Е. Альтруистический императив / Е. Е. Насиновская // Современная психология мотивации / под ред. Д. А. Леонтьева. – М. : Смысл, 2002. – С. 152–171.

***В. Л. Маринич,**
м. Київ*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ’ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВИХОВАНЦІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуто актуальні проблеми формування здоров’язбережувальної компетентності у вихованців позашкільних навчальних закладів у гуртках фізкультурно-спортивного й оздоровчого напрямів позашкільної освіти, шляхи їх подолання.

***Ключові слова:** здоров’язбережувальна компетентність, гуртки фізкультурно-спортивного й оздоровчого напрямів, позашкільна освіта, навчальна програма.*

Проблема залучення дітей та молоді до занять спортом або систематичними фізичними вправами турбує освітян і медиків останні десятиліття. Процеси інформатизації, глобалізації, нові можливості Інтернету, технологій, що стрімко розвиваються, спричинюють вже небезпечне для школярів обмеження рухової активності. Тому потрібен пошук освітніх інновацій у фізкультурно-оздоровчій роботі закладів освіти, шляхів формування

здоров'язбережувальної компетентності, у тому числі вихованців позашкільних навчальних закладів. Недостатній ступінь розв'язання окресленого питання зумовлює актуальність теми.

Зіставлення понять “компетентність”, “здоров'я”, “здоров'язбереження” [1, с. 6– 7; 3, с. 13– 14] дає нам змогу визначити поняття “здоров'язбережувальна компетентність”, під якою розуміємо досвідченість особистості як умілість вирішувати практичні задачі збереження власного здоров'я на основі обґрунтованого ідеалу здоров'я як необхідної умови існування і відтворення нації. Вона охоплює низку життєвих навичок (компетентностей), що сприяють здоровому способу життя: життєві навички, що сприяють фізичному, соціальному, духовному і психічному здоров'ю. Усі означені види здоров'я взаємопов'язані і взаємозалежні. Так, наявність кризових явищ у духовному чи моральному здоров'ї негативно впливатиме на соціальне здоров'я. Своєю чергою, погіршення фізичного здоров'я обов'язково вплине на стан психологічного тощо.

Комплексний підхід у формуванні здоров'язбережувальної компетентності вихованців ПНЗ здійснюється в гуртках фізкультурно-спортивного й оздоровчого напрямів позашкільної освіти [5]. Відповідно до Закону України “Про позашкільну освіту” (ст. 15), фізкультурно-спортивний або спортивний напрям позашкільної освіти забезпечує розвиток фізичних здібностей вихованців, учнів і слухачів. Як правило, це гуртки за видами спорту. Оздоровчий напрям позашкільної освіти забезпечує необхідні умови для змістовного відпочинку та передбачає оволодіння вихованцями, учнями і слухачами знаннями про здоровий спосіб життя.

У практиці формування здоров'язбережувальної компетентності в позашкільній освіті враховується взаємозв'язок навчання і виховання, оскільки навчання призводить до виховання і навпаки – виховання навчає протягом життя [2, с. 116]. Позашкільні навчальні заклади мають більше можливостей упровадження інноваційних оздоровчих підходів у навчально-виховний процес завдяки гуманістичній спрямованості, застосуванню особистісно орієнтованого, діяльнісного і компетентісного підходів, форм і методів навчання, які задовольняють інтереси кожного, формують стійку соціально-психологічну установку на активні заняття з фізичного виховання, забезпечують комплексний характер виховного впливу.

З метою вивчення реального стану й особливостей гуртків фізкультурно-спортивного та оздоровчого спрямування позашкільних навчальних закладів здійснено аналіз наявності програмного забезпечення зазначених гуртків. Це уможливило виокремлення актуальних проблем формування здоров'язбережувальної компетентності у вихованців позашкільних навчальних закладів, а саме: потреба соціального замовлення на якісну освіту дітей за умови збереження їхнього здоров'я, запровадження здоров'язбережувальних технологій в умовах динамічного погіршення стану здоров'я дітей; інноваційне перетворення програмного забезпечення гуртків фізкультурно-спортивного та оздоровчого спрямування, в яких домінує спортивна, а не оздоровча складова.

Так, проаналізовано інформацію 245 позашкільних навчальних закладів України. З них 48 позашкільних навчальних закладів не мають гуртків фізкультурно-спортивного і оздоровчого напрямів, тобто близько 20 % від загальної кількості ПНЗ. Кількість гуртків фізкультурно-спортивного напрямку в ПНЗ України коливається від 3,2 до 8,1 % від загальної кількості гуртків різних напрямів.

Число гуртків оздоровчого напрямку ПНЗ становить від 0,5 до 2,8 %. Це надзвичайно мала кількість, адже в більшості регіонів вона коливається в межах 0,3–0,9 %. Як правило, це один гурток в кожному комплексному позашкільному навчальному закладі.

Найбільша кількість гуртків оздоровчого напрямку в місті Києві (2,8 %). Цей факт пояснюється особливостями організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти Києва: потужним кадровим забезпеченням; достатньою матеріально-технічною базою; наявністю системи спортивно-масових заходів; розроблення і впровадження інноваційних педагогічних проєктів з фізичного виховання [4, с. 78]. Кількість вихованців у гуртках фізкультурно-спортивного і оздоровчого напрямів в м. Києві більше ніж в чотири рази перевищує відповідну кількість (у %) вихованців позашкільних навчальних закладів України.

Гуртки фізкультурно-спортивного напрямку працюють за адаптованими навчальними програмами за видами спорту для ДЮСШ, або, за відсутністю адаптованих, за навчальними програмами для ДЮСШ. Частина програм затверджена і рекомендована для використання більш ніж 10 років назад. Так, наприклад, навчальна програма для гуртків зі спортивного, пішохідного, велосипедного, водного, гірського, лижного туризму затверджена і рекомендована в 1996 р., для спортивних секцій з баскетболу і художньої гімнастики датуються 1999 р. Проте наявні навчальні програми з легкої атлетики (2007 р.), волейболу, футболу (2003 р.), боксу (2004 р.), кікбоксингу (2010 р.), спортивного орієнтування (2008 р.) та інші, які підготовлені з урахуванням реалій сьогодення.

Гуртки оздоровчого напрямку працюють за типовими й адаптованими навчальними програмами. За змістом вирізняються гуртки загальної підготовки, валеології, оздоровчої і коригуючої гімнастики. В областях перелік гуртків оздоровчого напрямку кількісно і якісно обмежений.

Проте показовими за цими показниками є позашкільні навчальні заклади міста Києва – Дитячий оздоровчо-екологічний центр Оболонського району та Центр творчості дітей та юнацтва Деснянського району, в яких функціонують різноманітні гуртки оздоровчого напрямку за адаптованими навчальними програмами, а саме гуртки “Коригуюча гімнастика”, “Оздоровча гімнастика”, “Оздоровча хореографія”, комплексні оздоровчі програми “Шляхи соціалізації дітей та молоді з особливими потребами” і “Літня школа радості і здоров’я”, оздоровчо-екологічний лекторій “Створи себе і красу навколо себе” та інші. Вони забезпечують вихованців знаннями про здоровий спосіб життя, практичними вміннями зберігати власне здоров’я, формують здоров’язбережувальну компетентність, організують оздоровлення дітей і підлітків, сприяють набуттю і закріпленню навичок, зміцненню особистого здоров’я і формуванню гігієнічної культури особистості.

Отже, гуртки фізкультурно-спортивного й оздоровчого напрямів в позашкільних навчальних закладах кількісно (0,5–8,1 % від загальної кількості гуртків) і якісно обмежені (перелік гуртків, особливо оздоровчого напрямку, однотипний за різними регіонами України, крім міста Києва). Зміст фізкультурно-оздоровчої роботи в позашкільних навчальних закладах відображений в навчальних програмах з позашкільної освіти. Але існують програми, які потребують вдосконалення і перегляду, ураховуючи сучасні виховні й навчальні технології.

З метою вдосконалення організації фізкультурно-оздоровчої роботи вітчизняних закладів освіти актуальним напрямом може стати розширення мережі гуртків фізкультурно-спортивного й оздоровчого напрямів комплексних позашкільних навчальних закладів, розвиток яких потребує уваги і має потенційні резерви, є затребуваним дітьми та молоддю, їхніми батьками. Проте забезпечення педагогів ПНЗ сучасними навчальними програмами і методичними розробками функціонує на недостатньому рівні, що потребує невідкладного вирішення і подальших досліджень.

Література

1. Бойченко Т. Є. Здоров'язберігаюча компетентність як ключова в освіті України / Т. Є. Бойченко // Основи здоров'я та фізична культура. – 2008. – № 11–12. – С. 6–7.
2. Ібрагімов М. Екзистенція спорту і фізичного виховання в новій діалектико-пантеїстичній методології / М. Ібрагімов // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 2. – С. 114–120.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
4. Освіта Києва: стан та перспективи. Здобутки столичної освіти за 2011 рік. Перспективи розвитку на 2012 рік : наук.-метод. збірник / за загал. ред. С. І. Бабінець, В. З. Горюнової. – К. : Гранд – ЕКСПО, 2012. – 80 с.
5. Про позашкільну освіту : Закон України від 22.06.2000 №1841–III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>. – Назва з екрана.

*Г. Г. Маруніна,
м. Київ*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ ОСНОВ МОРАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

У статті розкрито зміст виховання основ моральної самосвідомості дошкільника в теорії та практиці суспільного дошкільного виховання. Особливу увагу звернено на вікові передумови розвитку основ моральної самосвідомості старшого дошкільника.

Ключові слова: моральна самосвідомість особистості, старший дошкільний вік, виховний вплив.

Серед проблем, що заслуговують на постійну увагу науковців, важливе місце посідає вивчення розвитку моральної сфери особистості. Першооснови моральної самосвідомості беруть початок вже в період дошкільного дитинства. Засвоєння дітьми моральних приписів забезпечує перехід від системи моральних уявлень до їх безпосередньої реалізації у процесі повсякденної взаємодії та спілкування з дорослими та однолітками.